

Työelämä ja tasa-arvovaliokunta

HE 109/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Kuntouttavan työtoiminnan pistemäinen lakimuutos – hallinnollinen taakka siirtyy kunnille

Esityksen tavoitteena on keventää kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä asiantuntijatason hallinnollisia velvoitteita. Käytännössä esitys kuitenkin sisältää useita ristiriitaisuuksia. Toimeentulotuen hakijoita halutaan jatkossa ohjata työttömyysetuuden piiriin, vaikka hakijalla ei olisi tosiasiallista työkykyä. Tämä ei vähennä hallinnollista työtä, vaan eri esitysten yhteisvaikutuksia tarkasteltaessa kuntouttavan työtoiminnan hallinnollinen taakka pikemminkin kasvaa. Kokonaisuus näyttäytyy pistemäisenä muutoksena ilman, että sitä olisi sidosottu heikossa asemassa olevien palvelujen ja palvelutarpeen arvioinnin laajempaan kokonaiskuvaan. Vaikka kyseessä ei muodollisesti ole hallituksen säästötoimi, antaa esitys sellaisen vaikutelman.

Kun kaikkien esitysten vaikutukset huomioidaan, hallinnollisten velvoitteiden kustannukset siirtyvät hyvinvointialueilta kuntien ja työllisyysalueiden vastuulle. Vaikka aktivointisuunnitelmien määrä vähenisi, asiakkaiden tarve palvelutarpeen mukaisiin palveluihin ei vähene. Resurssien optimaalinen käyttö edellyttää monialaisten toimijoiden roolien selkeyttämistä sekä ymmärrystä siitä, etteivät kaikki työikäisiin ryhmiin kuuluvat kykene työllistymään avoimille työmarkkinoille.

Valmistelussa tulisi huomioida, että toimeentulotuen asiakkaat, jotka lääkärintodistuksen mukaan ovat työkyvyttömiä tai jotka ovat saaneet sairauspäivärahan enimmäispäivärahan, tulisi ohjata suoraan sosiaaliseen kuntoutukseen eikä työvoimaviranomaisen palveluihin. Työvoimaviranomaisen pääasiallinen tehtävä on työnvälitys. Samoin päihde- ja mielenterveyshaasteista kärsivät asiakkaat tulee ohjata hyvinvointialueen oikea-aikaiseen palvelutarpeen arviointiin. Kuten esityksessäkin todetaan, sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain välisissä suhteissa on edelleen epäselvyyttä.

Esityksessä viitataan työvoimaviranomaisten esille nostamiin huoliin TYM-lain mukaisesta toiminnasta. Resurssitilanteen haasteet koskevat paitsi aktivointisuunnitelmia myös laajemmin sosiaalityön riittämättömyyttä sekä asiakkaaksi ohjautumisen kriteerien selkeyttä. KEHA-keskuksen tilinpäätöksen mukaan aktivointi- ja monialaisiin työllistymissuunnitelmiin käytettiin merkittävästi henkilöstöresursseja ja niihin liittyviä kustannuksia. Arviot suunnitelmien ajankäytöstä ja kustannusvaikutuksista perustuivat kuitenkin tilanteeseen ennen vuoden 2025 alussa voimaan tullutta työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lakia (ns. TYM-laki).

Tämä tarkoittaa, että vuoden 2024 tilinpäätös- ja tilastotiedot eivät enää vastaa nykyistä lainsäädäntöä ja käytäntöjä. Uuden lain myötä palveluprosessit ja asiakkuuteen ohjaavat kriteerit ovat muuttuneet.

Kuntaliitto ei jaa esityksen näkemystä siitä, että lakimuutos vähentäisi hyvinvointialueiden ja kuntien kustannuksia. Asiakkaiden sosiaalityön tarve ei ole vähenemässä, vaan pikemminkin kasvamassa. Joustavammat käytännöt ja palveluihin ohjautuminen, joka perustuu yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin, edellyttävät riittävää resursointia työllisyyspalveluissa, sosiaalipalveluissa ja Kelassa. On tärkeää varmistaa, ettei yhden viranomaisen hallinnollisen työtaakan keventäminen johda toisen tahon, eli kuntien ja työllisyysalueiden, työmäärän kasvuun ilman asianmukaista korvausta.

Palveluiden kohdentaminen asiakkaan todellisen tarpeen, ei etuusperusteisuuden mukaan

Työtön, työtön työnhakija ja työkyvytön sekä koko yhteiskunta hyötyvät parhaiten, kun eri ammattilaisten roolit, työn tavoitteet ja asiakkaan palveluprosessit ovat selkeitä. Silloin asiakas ohjataan suoraan ja ensisijaisesti asiakkaan palvelutarpeen mukaisiin palveluihin. Nyt näin ei ole. Vallitsevassa etuusperusteisessa järjestelmässä etuuden kautta määrittyvät myös asiakkaalle tarjottavat palvelut. Hallituksen esityksissä asiakkaita halutaan siirtää sellaisille etuuksille, joihin liittyvistä palveluista asiakas ei kyseisellä hetkellä hyödy. Työvoimaviranomaisen tarjoamat palvelut eivät vie asiakasta kohti työmarkkinoita, jos asiakkaan ensisijainen palvelutarve on hyvinvointialueella.

Arvioitaessa kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin esitettyjä muutoksia tulee samalla huomioida toimeentulotukilakiin esitetyt muutokset. Toimeentulotukea koskevan hallituksen esityksen mukaan 18 vuotta täyttäneellä, toimeentulotukea hakevalla henkilöllä, on velvollisuus ilmoittautua koko-aikatyötä hakevaksi työnhakijaksi ja pitää työnhakunsa voimassa. Tämän seurauksena voidaan olettaa, että asiakkaita siirtyy jatkossa yhä enemmän työttömiksi työnhakijoiksi.

Monialaisen palvelutarpeen tunnistaminen edellyttää vahvaa osaamista ja tiivistä viranomaisyhteistyötä, ja sujuvien, asiakaslähtöisten sekä vaikuttavien palvelukokonaisuuksien rakentaminen puolestaan koko järjestelmän uudelleentarkastelua – niin, että palveluihin ohjautumisen lähtökohtana on asiakkaiden todellinen tarve eikä pelkkä etuusperusteisuus.

SUOMEN KUNTALIITTO

Lassi Puonti

Työllisyysasiantuntija